

- elaborați o schiță cu titlul *Conștiința de sine și Optimismul*, în care descrieți toate formațiunile acesteia (Eul fizic; Eul moral, Eul social, Eul de familist, Eul profesionist etc.) și aspectele manifestării optimismului. Observați la care componentă aveți dificultăți și stabiliți cauza lor [2, p. 86].

Sigur că acest exercițiu este de durată, dar este foarte interesant, motivant și util. În esență, exercițiul dat ar putea să se transforme într-un *Jurnal personal*, care v-ar ajuta să meditați asupra vieții, asupra dezvoltării și eficienței personale și v-ar permite să stabiliți punctele forte și punctele slabe, la care merită să mai lucrați.

În încheiere, ținem să menționăm că bunăstarea omului și a familiei, cultura acestuia consolidează comunicarea, relațiile familiale, cele din cadrul generației și cele dintre generații.

Bibliografie

1. Calaraș, C., *Formarea culturii relațiilor intergeneraționale. Sociologia educației familiale*, Primex-com SRI, Chișinău, 2017.
2. Cuznețov, Larisa, *Familia ca Proiect Existențial. Management familial*, Primex-com SRI, Chișinău, 2018.
3. Segalen, M., *Sociologia familiei*, Polirom, Iași, 2015.
4. Style, Ch., *Psihologia pozitivă. Ce ne menține fericiți, optimiști și motivați*, All, București, 2015.

DIMENSIUNI EXPLICATIVE PRIVIND CAUZELE ȘI SURSELE CONFLICTELOR ÎN MEDIUL EDUCAȚIONAL

Ecaterina ȚĂRNĂ, dr., conf. univ.

Summary

From the analysis of specialized literature and from empirical observations, we found frequent confusions about the following concepts: aggression, violence, problem, tension, crisis and conflict. In Anglo-Saxon literature there are even more concepts that only augment the confusion: aggression, aggressivity, aggressiveness, mobbing, bullying, violence etc. Starting from the previously described confusions, we are considering necessary the approach of

conceptual delimitations. The conflict notion refers to both conflict with negative effects (the destructive conflict) and the positive conflict (constructive conflict), with developmental effects on the student personality. Both in personal and professional development, conflicts are inevitable, can cause great harm, but if properly solved, can foster dynamism and progress.

Studiul asupra conflictului a cunoscut multiple abordări științifice, iar paleta acestor abordări este multidimensională: *biologică* (teorii care explică natura ereditară a agresivității și a conflictului), *psihologică* (teorii care pun accentul pe factorii psihici ai ființei umane), *socială* (teorii care explică relațiile și influența), *pedagogică* (teorii care favorizează dezvoltarea personalității) etc.

Firește, conflictul este un proces complex, iar explicațiile nu pot fi generalizate doar de o singură știință, deoarece conflictul este caracteristic tuturor interacțiunilor și ipostazelor umane (personale, educaționale, familiale, economice, politice, sociale etc.).

În special, potrivit autorilor G. Răboacă, D. Ciucur, [8, p. 169], din punct de vedere al cunoașterii științifice, *conflictul necesită o abordare interdisciplinară care să evite simplificările și fenomenele reduționiste, concluziile și soluțiile sterile ale unei științe anume.*

Așadar, în literatura de specialitate se disting mai multe perspective în abordarea conflictelor, dintre care cele mai importante sunt: *perspectiva tradiționalistă, perspectiva relațiilor umane și perspectiva interacționistă.*

Conform Dex-ului, termenul *conflict* provine de la verbul latinesc *confligo, ěre* – a se lupta, a se bate, având sensurile de ciocnire, șoc, violență, ceartă, luptă împotriva cuiva, război.

În acest sens, accepțiunea tradițională, reflectată de majoritatea dicționarelor, definește conflictul prin termeni similari violenței, ca disensiune, dispută, ceartă, scandal, luptă, război, deși violența este doar una din direcțiile în care evoluează conflictul.

În opinia lui I. Crăciun [3, p. 25], *violența este un fenomen care nu a fost definit sau delimitat în mod clar nici de către știință și nici în uzul cotidian al limbii*. De exemplu, atunci când mass-media folosește acest termen, de obicei este vorba despre următoarele aspecte ale violenței: 1) criminalitate (furturi și crime); 2) vandalism, distrugere de bunuri; 3) scandaluri; 4) violență xenofobă; 5) violențele dintre bande; 6) violență motivată politic. Rădăcina latină a termenului *violenta* este *vis*, care înseamnă „forță” și trimite la ideea de putere, de dominație, de utilizare a superiorității fizice împotriva altuia.

Evident, cele mai frecvente confuzii apar cu privire la aria conceptelor de *conflict*, *agresivitate* și *violență*. Astfel, în urma analizei poziției specialiștilor T. Dragomirescu [5, p. 70-76], A. Stoica-Constantin [9, p. 18-44], vis-a-vis de definirea celor trei concepte, trebuie să reținem că *agresivitatea presupune intenția de a produce prejudicii unei/unor persoane*, iar *uneori* această intenție este *acceptabilă* din punct de vedere etic: depășirea unor obstacole, rezolvarea unei probleme, reprezintă o *potențialitate* a ființei umane ce poate sta la baza comportamentului violent, deși *nu orice act agresiv trebuie să devină și violent și are o arie mai largă, dar o intensitate mai mică a manifestărilor decât violența* [11].

Potrivit autorului T. Dragomirescu [5, p. 78], *între agresivitate și conflict există o corelație; agresivitatea este fie cauza, fie forma de manifestare, fie rezultatul conflictului*. În termenii conflictului, agresivitatea apare ca o modalitate conflictuală de relaționare cu mediul, fie în plan concret, fie în plan imaginar.

Cu certitudine, pentru mulți studenți, *conflict* înseamnă luptă, inclusiv luptă fizică, violență, agresivitate etc. În timp ce *lupta este un aspect al conflictului, iar conflictul este mult mai mult decât atât*. Ca rezultat al acestei înțelegeri greșite, deseori studenții nici măcar nu recunosc că se află într-un conflict până ce acesta nu se transformă în ceartă, agresivitate, violență, luptă etc. În special, conflictele sunt deseori percepute ca o luptă care trebuie câștigată. În

general, conflictele dezvoltă adesea o dinamică internă care îngreunează, dacă nu chiar exclude o reglementare pașnică, constructivă și nonviolentă. De exemplu, deseori folosim cuvântul conflict, fără să realizăm semnificația lui sau cât de ambiguu poate fi înțeles, iar în acest sens ne confruntăm cu o serie de noțiuni cum ar fi: *problemă, situație problematică, spațiu problematic, conduită rezolutivă*, care adeseori sunt insuficient definite și delimitate. Prin urmare, diferențierea acestor termeni se pare a fi absolut necesară studenților.

În această direcție, făcând referință la F. Gonseth, autorul Paul Popescu Neveanu menționează că *o problemă implică un conflict cognitiv și motivațional afectiv*, constituind modalitatea prin care se dezvoltă cunoașterea în ordinea succesivelor descoperiri sau invenții, definind *problema* (pro-ballein) drept *ceea ce ți se aruncă în față ca obstacol, dificultate cognitivă, un sistem de întrebări asupra unei necunoscute și dificultatea de a selecționa sau construi un răspuns nemijlocit*. Potrivit autorului, *problema se conturează într-o situație problematică în care intervine o discordanță dintre mijloace și scopuri, dintre posibilități și cerințe* [7, p. 552].

În opinia lui M. Zlate [12, p. 316], la apariția unei *situații problematice* concură și lipsa unor procedee uzuale necesare depășirii, umplerii „golului”, ca și existența a două sau mai multe alternative egal probabile. Confruntarea situației problematice cu disponibilitățile rezolutive ale subiectului duce la apariția spațiului problematic, care nu este altceva decât reprezentarea problemei.

Bineînțeles, una și aceeași situație problematică poate fi reprezentată diferit de diverși indivizi, generând astfel *spații problematice variate*. *Spațiul problematic* presupune prezența a trei categorii de stări: 1) *stărilor inițiale* – adică ceea ce este cunoscut sau „ceea ce se dă”, după cum ne exprimăm în limbajul curent; 2) *stărilor finale* – ce urmează a fi obținut sau „ceea ce se cere”; 3) *stărilor intermediare* – ansamblul transformărilor succesive ale stărilor inițiale în stări finale [ibidem, p. 317].

În cazul celor menționate, merită a fi înțeleasă distincția dintre *tensiune și conflict*, făcând referință la autorul D. Bușe [2, p. 13], care, citându-l pe R.J. Rummel, menționează că *tensiunile se concretizează în sentimente de ostilitate ce nu sunt manifeste, cauzate de existența unei balanțe neechilibrate între elemente sau tendințe opuse*. Autorul subliniază faptul că în *tranziția de la tensiuni la conflicte, primele semnaleză potențialitatea conflictului*. Dacă ne raportăm la interese ca vectori de putere, atunci acest spațiu al intereselor este unul al potențialelor conflicte sau, așa cum îl numește R.J. Rummel, un *spațiu de conflict – un spațiu în care conflictul poate izbucni, chiar dacă nu va exista niciodată unul în desfășurare* [apud 2, p. 14].

Pentru înțelegerea corectă a conflictului este important să distingem semnele sale de bază. În literatura de specialitate sunt analizate următoarele semne ale conflictului.

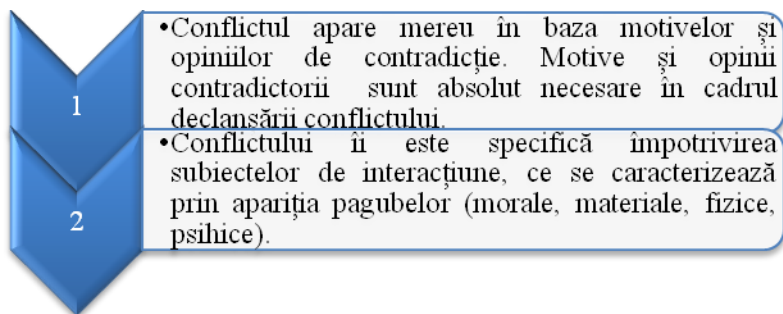

Figura 1. Principalele semne ale conflictului (adaptare după Thomas)

În special, semnele apariției conflictului sunt în raport cu evoluția lui și cu acumularea treptată a stărilor tensionale. După cum afirmă autorul K. Thomas [10], *prin conflict vom înțelege un proces care începe când o parte percepe că cealaltă parte a fost frustrantă în raport cu ea*. De exemplu, studentul intra în conflict când este obstrucționat, constrâns sau iritat de un alt student, profesor sau grup studentesc, reacționând inevitabil la aceasta într-un mod benefic lui.

Înțelegerea că un conflict poate fi atât distructiv, cât și constructiv impune de la sine *necesitatea cunoașterii cauzei apariției conflictului în mediul educațional*. Ideea respectivă este deosebit de importantă, deoarece ne va furniza informații cu privire la identificarea, prevenirea și gestionarea eficientă a conflictelor în mediul educațional.

Conform autorului M. Deutsch [4, p. 171], dimensiunea conflictului pare mică pentru toți acei care cred că pot câștiga și mare pentru acei care consideră că vor pierde, dacă alții câștigă. Evident, aceasta explică de ce dimensiunea unui conflict poate fi mai mare pentru unii și mai mică pentru alții. Prin urmare, tendința unilaterală de a controla importanța problemei și a cauzei conflictului poate determina derularea conflictului ca proces distructiv. În special, rigiditatea problemei este identificată de autorii citați ca *percepere a lipsei alternativelor sau de reducere a posibilităților de satisfacere a intereselor celor implicați în conflict* [3, p. 24].

Din această perspectivă, vom generaliza cauzele conflictului, pornind de la autorul M. Deutsch [4, p. 32], care identifică următoarele cauze.

***Tabelul 1. Cauze ale conflictului
(adaptare după M. Deutsch)***

- Controlul resurselor.
- Preferințe și antipatii, în care gusturile și activitățile unei părți le influențează pe cele ale altei părți.
- Valori care revendică faptul că o valoare sau un set de valori trebuie să fie dominante.
- Credințe asupra cărora există divergențe cauzate de fapte, informații, realități etc.
- Natura relației dintre părțile aflate în conflict.

De la bun început, trebuie remarcat faptul că nu întâlnim o singură perspectivă care să ne indice rezolvarea, de aceea, în continuare, vom expune opțiunea propusă de Karen Horney [6, p.

182], conflictele pot fi rezolvate numai schimbând în personalitate acele condiții care le-au dat ființă, iar în viziunea noastră, insistând și asupra eficienței activităților educaționale orientate în această direcție.

În general, posibilele conflicte ale valorilor educaționale sunt diverse și se pot observa, de exemplu: prin scăderea interesului tinerilor și a societății, în general, față de școală; prin scăderea prestigiului diplomelor; prin scăderea prestigiului profesiei didactice; prin inegalitatea dintre succesele școlare și cele socioprofesionale etc. La fel, sunt surse ale conflictului și sistemele de valori rigide sau falsele valori. Deseori, îi subevaluăm și respingem pe cei care au valori diferite ori nu se ridică la standardele noastre de valori. În acest sens, rezolvarea conflictului constă în simpla confirmare reciprocă a poziției celuilalt. De exemplu, când le sunt atacate valorile, elevii/studentii reacționează extrem de dur, ei percep conflictul ca pe un atac personal. În special, studenții vor face foarte greu compromisuri atunci când sunt desconsiderate valorile lor, întrucât cred că se compromit pe ei înșiși și propria lor integritate.

Bineînțeles, conflictele interne și externe nu sunt autonome, ci interdependente. De exemplu, un student tulburat de un conflict intern generează invariabil unul sau mai multe conflicte externe, fie prin exteriorizarea emoțională a trăirilor sale, fie prin acte care trădează alterarea funcției cognitive. De exemplu, situații pe care profesorul și studentul le percep, în mod firesc, drept neadecvate statutului de profesor – student. Sensul invers al influenței este tot atât de evident: nu este vorba doar de ecoul, rezonanța sau răspunsul intern al unei confruntări interpersonale, ci îndeosebi de faptul că factorul extern reprezintă sursa conflictului intern (de exemplu, o relație care este percepută diferit cu persoana aflată în conflict).

După cum deducem din cele expuse, în diverse contexte, *noțiunea de conflict poate avea semnificații diferite*. De exemplu, deseori prin conflict se va face referință la o *ceartă aprigă*; o *discuție aprinsă*; o *contestație virulentă*; la o *luptă dintre persoane sau*

grupuri; la o *bătălie* sau o *confruntare*; la *haos stradal* sau *dezordine politică*, iar lista poate continua. În special, sintagmele menționate cu referință la conflict pot fi folosite pentru a caracteriza situații de confruntare existente în diverse medii sociale, profesionale, familiale, dar și cu referință la relațiile interpersonale sau intergrupale, necunoașterea contextului sau semnificației termenului conduce la grave erori.

De asemenea, subliniem faptul că Alfred Adler evidențiază *rolul major al educației timpurii, punând accent pe condițiile familiale și educative, care vor contribui substanțial asupra formării atitudinilor și stilului individual, favorizând modelul de viață și consecvența personalității* [1, p. 38].

Analiza numeroaselor lucrări ne permite să menționăm că, din punct de vedere teoretic, delimitarea conflictului în *constructiv* (benefic) și *distructiv* (disfuncțional) este valabilă și foarte utilă, pe plan practic, însă o asemenea departajare este mult mai delicată și se învață. În plus, acceptând importanța tuturor cercetărilor în domeniu, vom prezenta următoarele deducții care prezintă în contextul temei noastre o deosebită importanță: 1) *comunicarea nesatisfăcătoare în grup* - ține de o transmitere insuficientă a informației și poate fi atât o cauză, cât și o consecință a conflictului, împiedicând întregul grup școlar sau unele persoane să înțeleagă punctul de vedere al celorlalți. Drept cauză a conflictului poate servi nu numai o informație insuficientă, denaturată, ci și stilul ineficient de comunicare; 2) *tipurile de persoane conflictuale* – fiecare dintre noi reacționează într-un fel sau altul la conflict, fie ca rezultat al percepției noastre, al experiențelor, motivației, atitudinilor etc.

Generalizând cele expuse, trebuie remarcat faptul că nu întâlnim o singură perspectivă care să ne indice rezolvarea conflictului în mediul educațional, de aceea, în continuare, vom expune opțiunea propusă de Karen Horney [6, p.182], *conflictele pot fi rezolvate numai schimbând în personalitate acele condiții care le-*

au dat ființă, iar în viziunea noastră, insistând și asupra eficienței activităților educaționale orientate în această direcție.

Bibliografie

1. Adler, A., Psihologia școlarului greu educabil, IRI, București, 1995.
2. Bușe, D., Managementul crizelor și conflictelor regionale, Editura Fundației România de Mâine, București, 2006.
3. Crăciun, I., Prevenirea conflictelor și managementul crizelor, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006.
4. Deutsch, M., Goleman, P., Marcus, E., The handbook of conflict resolution. Theory and practice, Ed. 2., Jossey-Bass: A WileyImprint, 2006. <https://books.google> (accesat 07.03.2019).
5. Dragomirescu, V., Psihologia comportamentului deviant, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
6. Horney, K., Conflictele noastre interioare, IRI, București, 1998.
7. Popescu-Neveanu, P., Dicționar de psihologie, Albatros, București, 1978.
8. Răboacă, G., Ciucur, D., Metodologia cercetării științifice economice, Editura Fundației România de Mâine, București, 2004.
9. Stoica-Constantin, A., Conflictul interpersonal, Polirom, Iași, 2004.
10. Thomas, K. W., Introduction to conflict management: Improving performance using the TKI. Mountain View, CA: CPP, 2002.
11. Țărnă, E., Bazele comunicării. Curs universitar, Ed. a II-a, Prut Internațional, Chișinău, 2017.
12. Zlate, M., Psihologiemecanismelor cognitive, Polirom, Iași, 1999.

CALITATEA EVALUĂRII COMPETENȚELOR ȘI A FINALITĂȚILOR DE STUDII ALE STUDENȚILOR

Corina ZAGAIEVSCHI, dr., conf. univ.

Summary

Currently, the constructivist model of student assessment gets a very wide spread. This model of learning guides the approach of